

SİGORTA ŞİRKETLERİNDE DENETİM KOMİTELERİNİN İÇ DENETİM PERFORMANSININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. H. Pınar KAYA

Ahi Evran Üniversitesi, (pkaya@ahievran.edu.tr)

ÖZET

Şirketlerde iç ve dış denetim sürecinin etkinliğinin sağlanması denetim komitelerinin sorumluluklarını yerine getirme düzeyine bağlıdır. Bu çalışmada, Borsa İstanbul'da işlem gören sigorta şirketlerinin denetimden sorumlu komitelerinin iç denetim performansları değerlendirilmiştir. Sigorta şirketlerinde görev yapan yöneticilere denetim komitesinin yapısı, komite üyelerinin niteliği, denetim komitesinin iç kontrol, finansal raporlama ve iç denetim süreci üzerindeki gözetimi kapsamında gerçekleştirdiği işlemler ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Anket yoluyla elde edilen bilgiler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre, sigorta şirketlerindeki denetimden sorumlu komitelerin genel olarak iç denetim performanslarının çok yüksek düzeyde olduğu ifade edilebilir. Denetim komitelerinin yüksek performans göstermeleri ve bu performanslarının devamlılığı, denetim ve finansal raporlama kalitesi gibi birçok açıdan şirketlere fayda sağlayacaktır. Bu sebeple, şirketlerde denetimden sorumlu komitelerin düzenli aralıklarla performanslarının değerlendirilmesinin ve yetersiz oldukları tespit edilen konularda iyileştirici önlemler alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Denetim Komitesi, İç Denetim, Denetim Performansı

EVALUATION OF INTERNAL AUDIT PERFORMANCE OF AUDIT COMMITTEES IN INSURANCE COMPANIES

ABSTRACT

The effectiveness of the internal and external audit process in companies depends on the level of fulfillment of the responsibilities of audit committees. In this study, the internal audit performance of audit committee of insurance companies traded in İstanbul Stock Exchange was evaluated. The directors working in insurance companies were asked questions about the structure of the audit committee, the quality of the committee members, the audit committee's internal control, financial reporting and oversight of the internal audit process. The information obtained through the questionnaire was analyzed with the SPSS program. According to the results, it can be stated that the internal audit performance of the audit committee in insurance companies is generally very high. The high performance of audit committees and the continuity of these performances will benefit companies in many ways such as auditing and financial reporting quality. Therefore, it is considered necessary that the performance of the committees responsible for the audit at companies is evaluated at regular intervals and remedial measures are taken on issues that are found inadequate.

Keywords: Audit Committee, Internal Audit, Audit Performance

1. Giriş

Şirketlerde ortaya çıkan yönetsel başarısızlıklar ve muhasebe hileleri finansal raporların güvenilirliğini olumsuz etkileyerek denetim faaliyetlerinin önemini daha da artırmıştır. Türkiye’de iç denetim ve dış denetim sürecinin etkinliğini sağlamak ve kaliteli finansal raporlar oluşturmak için diğer ülke uygulamalarına yakın bir düzenleme yapılarak halka açık şirketlere denetim komitesi oluşturma zorunluluğu getirilmiştir.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Seri: X, No: 22 “Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ” ve Seri: IV, No: 56 “Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” denetim komitelerine ilişkin hükümler içermektedir. Söz konusu Tebliğ’lere göre, hisse senetleri borsada işlem gören şirketler Kurumsal Yönetim İlkeleri çerçevesinde en az iki üyeden oluşan (Md. 25/1) ve üyelerin tamamı bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmesi gereken (Md. 4.5.3) bir denetim komitesi oluşturmak zorundadır.

Denetim komitesinin ana işlevi; şirketin muhasebe sistemi, iç kontrol sistemi, iç ve dış denetim sürecinin uygulama etkinliği, katma değeri, finansal raporlama uygulamalarının işleyişi ve yeterliliği ile ilgili gözetim yapmaktır (Alagöz, 2008:111; Uzun, 2008:40; TÜSİAD, 2012:13). Denetim komitesinin şirket yönetimi ile denetçiler arasında bir hakem görevi üstlendiği (Bradbury vd., 2006: 51) ve özellikle şirket yönetiminin hissedarlar adına gözetilmesi sürecinde önemli bir sorumluluğu olduğu (Uyar, 2004:89) belirtilmektedir. Denetim komitesi, işletmenin şeffaf ve hesap sorulabilir hale gelmeye ne kadar önem verdiği ve bu konudaki sorumluluklarını ne derecede yerine getirdiğinin bir göstergesidir (Çatıkkaş vd., 2012:47).

1990 yılından önce İngiltere dışında Avrupa’da yaygın olarak bulunmadığı belirtilen denetim komitelerinin (Collier & Zaman, 2005:756) zamanla daha fazla sayıda ülke ve şirket tarafından oluşturulması, tek başına bir başarı göstergesi değildir. Denetim komitesine sahip olmasına rağmen finansal raporlama sorunları yaşayan şirketlerin var olduğu bilinmektedir (Uyar, 2004:95). Önemli olan şirket bünyesinde oluşturulan denetim komitelerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirecek ve beklentileri karşılayacak ölçüde etkin çalışması, yeterli performansa sahip olmasıdır. Denetim komitesinin etkinliği, komitenin gözetim hedeflerini yerine getirme kapasitesini ifade eder (Dezooort, 1998:1). Yüksek performans gösteren denetim komitelerinin finansal tablolardaki hataları en aza indirmesi, kurumsal yönetime katkı sağlaması ve finansal raporlamanın güvenilirliğini artırması muhtemeldir (Nuhoğlu & Armağan, 2013:75).

Denetim komitesinin performansını değerlendirebilmek için komitenin yetki, görev ve sorumluluklarının açık bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Denetim komitelerinin çalışma usul ve esasları şirketler tarafından yasal mevzuat dikkate alınarak oluşturulan Denetim Komitesi Yönetmeliği’nde yer almaktadır. İlgili yönetmelik çerçevesinde komitenin yapısı, üyelerin atanma şartları, görev süreleri, komitenin görev ve sorumlulukları belirlenmektedir.

Çalışmanın temel amacı, hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde faaliyet gösteren denetim komitelerinin iç denetim performanslarını değerlendirmektir. Hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinin denetim komitelerinin performanslarını değerlendirmeye yönelik olması ve denetim komitelerinin sadece iç denetim performanslarının değerlendirilmeye alınıp, dış denetim performanslarının değerlendirilme dışında tutulmuş olması çalışmanın en önemli kısıtlarıdır. Ayrıca performans değerlendirme sonuçları sigorta şirketlerinde çalışan ilgili bölüm yöneticilerinin görüşlerini yansıtmaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle denetim komitesinin iç denetim kapsamındaki sorumlulukları açıklanacak ve performans değerlendirme ile ilgili bilgi verilecektir. Daha sonra denetim komitesini konu alan literatürde bulunan çalışmalar hakkında özet açıklamalar yapılacaktır. Çalışmanın son bölümünü oluşturan uygulama kısmında ise hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde görev yapan yöneticilere yöneltilen sorular ile denetim komitelerinin iç denetim performansı ölçülmeye ve değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2. Denetim Komitesinin İç Denetim Performansı

İş süreçlerinin etkinliği ve verimliliği, finansal raporlama sisteminin güvenilirliği, yasa ve düzenlemelere uygunluk konularında makul bir güvence sağlamak için şirket yöneticileri tarafından tasarlanan iç kontrol sistemi, iç denetim faaliyeti ile değerlendirilir. Hata, hile ve dolandırıcılıkların, gelir ve varlık kayıplarının önlenmesinde iç kontrol sistemi ve iç denetim faaliyetinin etkinliği önemli rol oynamaktadır (Uzun, 2009:304). Denetim komitesinin önemli sorumlulukları arasında işletmede etkin bir iç kontrol sisteminin oluşturulmasını sağlamak, bu sistemin yeterliliğini değerlendirmek ve iç denetimin gelişimine katkı sağlamak yer almaktadır (Uzay, 2003:77).

İç denetim; iç kontrol sisteminin ve risk yönetim uygulamalarının yeterlik ve etkinliğini değerlendirerek, finansal tabloların güvenilirlik seviyesini artırmayı hedeflemektedir. İç denetimin kapsamını, şirketin iç kontrol

sistemlerinin verimliliği ve etkinliği ile performans kalitesinin incelenmesi ve değerlendirilmesi faaliyetleri oluşturur (İSMMM, 2015:14). İç denetim uygulamalarının gözetim sorumluluğu denetim komitesine aittir. Şirket yönetimi, muhasebe bilgi sistemi üzerindeki kontrollerin ve doğru finansal raporlama ortamının oluşturulmasında denetim komitesinin desteğine ihtiyaç duymaktadır (Uyar, 2004:90). İç denetim birimi ise, görevlerini bağımsızca yerine getirebilmek için denetim komitesinden şirket içinde gerekli ortamı sağlamasını beklemektedir (Çatıkkaş vd., 2012:47). Denetim komitesinin yapısı, komite üyelerinin niteliği, komitenin gerçekleştirmiş olduğu işlem ve süreçler, iç kontroller ve finansal raporlama süreci ile iç denetim fonksiyonlarının gözetimi üzerindeki etkinliği bir bütün olarak denetim komitesinin iç denetim performansını göstermektedir. Denetim komitesinin iç denetim kapsamında gerçekleştirdiği tüm faaliyetlerin etkinliği, şirketin iç denetim ayağının sağlam olması anlamına gelmektedir.

Günümüzde şirketlerin, iç denetiminin etkinliğini artırmak için denetim komitesi oluşturdukları belirtilmektedir (Sevim & Eliuz, 2007:63). Etkin çalışan bir komiteye sahip olan şirketlerde iç denetim, iç kontrol ve risk yönetimi birimleri yönetim kaynaklı bir sorun ile karşılaştığı zaman şirket içinde güvenilir bir yapıya başvurabilmektedir. Böylece yönetim kaynaklı suistimallerin ortaya çıkma ihtimalinin de azalacağı düşünülmektedir (Çatıkkaş vd., 2012:45). Doğru yapılandırılmış denetim komiteleri ile güçlendirilen etkin bir iç denetim, kurumsal yönetimi daha bütüncül hale getirerek şirketlerin faaliyetlerini uzun yıllar devam ettirebilmelerine yardımcı olacaktır (Yakar, 2015:253).

Etkin bir denetim komitesi, güvenilir finansal raporlama, iç kontrol ve risk yönetimi sağlayarak paydaşların çıkarını korumak için gerekli yetki ve kaynağa sahip nitelikli üyelerden oluşur (Dezoort vd., 2002:41). Denetim komitesinin performansı denetim komitesi üyelerinin bilgisine, tecrübesine, muhakeme gücüne ve kapasitesine bağlıdır (Uzun, 2006:133). Denetim komitesinin etkinliğini belirleyen temel etkenlerin başında komitenin yapısı gelmektedir (TÜSİAD, 2012:13). Denetim komitesinden beklenen faydanın sağlanması için öncelikle denetim komitesinin yapı ve nitelik açısından yeterli olması gerekmektedir. Bu sebeple komite üyelerinin bağımsız olması, muhasebe ve finans alanında gerekli bilgi ve deneyime sahip olması, sürekli gelişimi, komiteye yeni atanan üyelerin oryantasyonu gibi özellikler önemlidir. Bu özelliklere ilave olarak denetim komitesinin görev ve sorumluluklarının açık bir şekilde belirlenmesi ve komite üyelerinin bu doğrultuda hareket etmesi beklenmektedir. Şirketi iyi tanıyan, komitenin görev ve sorumluluklarını iyi bilen, bu sorumlulukları objektif ve bağımsız bir şekilde yerine getirebilen, komite çalışmalarına yapıcı nitelikte katkı sağlama becerisine sahip ve komite toplantılarına istekli bir şekilde gerekli hazırlıkları yaparak katılan komite üyelerinden oluşan denetim komitelerinin şirketler açısından büyük fayda sağlayacağı açıktır.

Performans değerlendirme, denetim komitesinin başarı ve başarısızlıklarını ortaya çıkarmaya ve komitenin etkinlik düzeyini belirlemeye yönelik sistematik bir süreçtir. Performans değerlendirmenin belirli bir görev tanımı çerçevesinde yapılması gerekir. Denetim komitesinin performansı, Denetim Komitesi Yönetmeliği'nde yer alan hükümler doğrultusunda değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Denetim komitelerinin etkinlik ve verimliliğinin ölçülebilmesi için komite üyelerinin performanslarının düzenli olarak değerlendirilmesi önerilmektedir (TÜSİAD, 2012:19). Performans değerlendirme süreci, komitenin bir bütün olarak değerlendirilmesini içermelidir. Denetim komitesinin performansı; komite üyeleri, yönetim kurulu üyeleri ya da denetim komitesi ile etkileşim halinde olan şirket içi ya da dışı kişiler (iç denetçiler, yöneticiler, bağımsız denetçiler gibi) tarafından değerlendirilebilir. Denetim komitesi üyelerinin kendi kendilerini değerlendirmeleri (öz değerlendirme) yeterli bir değerlendirme yöntemi olarak düşünülmektedir. Performans değerlendirme sürecini koordine etmek için iç denetim başkanı, komite sekreteryası ya da şirket dışından bu rolü üstenebilecek kişilerden yardım alınması mümkündür. Denetim komitesinin en az iki yılda bir performansının değerlendirilmesinin iyi bir uygulama örneği olacağı ve komitenin performansını artırmak için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak amacıyla değerlendirmenin bulgularını ve önerileri içeren değerlendirme sonuçlarının yönetim kuruluna sunulması gerektiği belirtilmektedir (Australian National Audit Office, 2011:47). Performans değerlendirme sonuçları doğrultusunda, komitenin güçlü ve zayıf yönleri tespit edilerek, güçlü yönlerin devamlılığını sağlamaya, zayıf yönlerin ise iyileştirici önlemler ile güçlendirilmesine özen gösterilmelidir. Performans değerlendirme sonuçları, yönetim kurulu tarafından komite üyelerinin atanmasında ya da değiştirilmesinde de kullanılabilir. Yüksek performansa sahip denetim komitesi üyeleri ödüllendirilerek motivasyonları artırılabilir. Böylece ulaşılmak istenen başarı pekiştirilebilir. Performans değerlendirmenin, düzenli aralıklarla objektif bir şekilde yapılması, denetim komitesi yönetmeliğinde yer alan hükümlerin daha iyi yerine getirilmesini sağlayarak denetim komitesinin şirket yönetimine olan katkısını artırabilir.

3. Literatür

Literatürde denetim komitesinin yapısını, etkinliğini ve performansını, bağımsız denetime olan katkısını, iç denetimin etkinliği üzerindeki rolünü ve diğer çeşitli değişkenler ile arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar mevcuttur. Yapılan çalışmalara ilişkin özet bilgiler aşağıdaki gibidir:

Denetim Komitesinin Varlığını, Yapısını, Etkinliğini ve Performansını İnceleyen Çalışmalar

Özdoğan vd. (2015), Borsa İstanbul 100 Endeksi'nde işlem gören şirketlerin (68 şirket) denetim komitelerinin yapısını inceledikleri çalışma sonucunda; denetim komitesi üyelerinin tamamının bağımsız üyelerden seçildiğini, komitelerin %91'inin iki kişiden oluştuğunu, denetim komitesi üyelerinin %55'inin muhasebe-finans konusunda uzman olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca çalışmada, denetim komitelerinin etkinliği açısından; SPK'nın komite üye sayısını üçe çıkarmasının, komiteye en az bir muhasebe-finans uzmanı seçme zorunluluğu getirmesinin ve komite üyelerinin sadece bir şirkette görev yapmasının gerekli olduğu ileri sürülmüştür.

Terzi vd. (2014), denetim komitesi ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla Borsa İstanbul 100 Endeksi'nde işlem gören şirketlerin (97 şirket) finansal tabloları, kurumsal yönetim uyum raporları, faaliyet raporları ve şirketlerin web sayfalarından elde ettikleri bilgilerin analizi sonucunda; denetim kalitesi ile şirketlerde denetim komitesinin varlığı, denetim komitesinde icrada görevli olmayan üye yüzdesi ve komite üyelerinin meslek mensubu olma yüzdeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

TÜSİAD (2012) tarafından yapılan bir çalışmada Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan 15 şirketin denetim komitelerinin mevcut durumu incelenmiştir. Elde edilen bilgilere göre; şirketlerin denetim komiteleri zamanlarının %42'sini finansal raporlama, %19'unu iç denetim ve %16'sını risk yönetimi ve mevzuata uyum konularına ayırmaktadır. 15 şirketten sadece 2'sinde denetim komitesinin performansı değerlendirilmektedir (TÜSİAD, 2012: 13-20).

Çatıkkaş vd. (2012), Türkiye'de kurulan 21 ticari bankanın faaliyet raporlarından elde ettikleri bilgileri kullanarak denetim komitesinin etkinliğini ölçmek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda; komitede bağımsız üyelerin bulunmasının, komite üyelerinin niteliklerinin ve icra görevi olmamasının denetim komitesinin etkinliği açısından önemli olduğunu tespit etmişlerdir.

Deloitte & Capital dergisinin (2009), Türkiye'nin en büyük şirketlerinde görev yapan 136 yönetim kurulu üyesine yapmış oldukları anket sonucunda; yönetim kurulu komitelerinin performans değerlendirilme süreçlerinin az etkili olduğu ve "denetim komitesi etkin çalışıyor mu?" sorusuna yaklaşık %87 evet cevabı alındığı bilgisine ulaşılmıştır.

Ergin vd. (2008), denetim komitesinin etkin olup olmadığını belirlemek amacıyla Borsa İstanbul 100 Endeksi'nde işlem gören şirketlerin (35 şirket) yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcılarını ile iç denetçilerine yaptıkları anket sonucunda; denetim komitelerinin kısmen etkin olduğunu belirlemişlerdir. Komitelerin yapısında ve çalışma şeklinde birtakım eksiklikler bulunduğu ve bu eksikliklerin; üye sayısı, üyelerin muhasebe, finans ve denetim bilgi/tecrübe eksikliği, bağımsızlığı, şirkette eğitim programı düzenlenme ve toplantı sıklığı konularında olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca çalışmada, şirketlerin %6'sının denetim komitesine ve %30'unun denetim komitesi yönetmeliğine sahip olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Zhang vd. (2007), denetim komitesi kalitesi, denetçi bağımsızlığı ve iç kontrol zayıflıkları arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla iç kontrol zayıflıkları olmayan 208 şirket ile iç kontrol zayıflığı bulunan 208 şirket üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda; denetim komitesi üyelerinin muhasebe ve finans konularında uzmanlıklarının az olmasının ve denetçilerin bağımsızlıklarının fazla olmasının iç kontrol zayıflıklarını daha olası hale getirdiğini tespit etmişlerdir.

Lin vd. (2006), ABD'de faaliyet gösteren halka açık şirketlerde (212 şirket) denetim komitesinin performansının kazanç kalitesi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda; denetim komitesinin performansı olarak dikkate alınan büyüklük, bağımsızlık, finansal uzmanlık, etkinlik ve hisse senedi sahipliği değişkenlerinden sadece denetim komitesinin büyüklüğü ile kazanç düzeltmelerinin ortaya çıkışı arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Diğer dört özelliğin raporlanan kazanç kalitesi üzerinde önemli etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Uzun (2006), denetim komitesinin varlığını etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla Borsa İstanbul'da işlem gören reel sektör şirketlerinin (45 şirket) kamuya açıklanan finansal verileri analiz ettiği çalışma sonucunda; halka açıklık oranı, şirket ömrü, kayıtlı sermaye miktarı ve yabancı ortağın bulunması değişkenlerinin denetim komitesinin varlığını etkilediğini tespit etmiştir.

Uyar (2004), Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin (137 şirket) mali işler yöneticilerine yaptıkları anket sonucunda; denetim komitelerinin büyük çoğunluğunun 2003 yılında ve yasal zorunluluk nedeniyle yönetim

kurulu kararıyla kurulmuş olduğu, komite üyelerinin görev süresinin genelde bir yıl olduğu, komite üyelerinin muhasebe ve finansman konusunda uzman oldukları ve %82'sinin 9 yıldan fazla mesleki tecrübeye sahip olduğu, komitelerin %65'inin yönetmeliğinin olmadığı ve %80'inin yönetim kuruluna bağlı olduğu tespit edilmiştir. Denetim komitelerinin mevcut durum itibarıyla katma değer üretmediği ancak gerekli bir yapı olduğu çalışmada ulaşılan bir diğer bulgudur.

Xie vd. (2003), denetim komitesinin kazanç yönetimini önlemedeki rolünü incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada Standard & Poor's 500 Endeksi'nde işlem gören şirketlere (110 şirketten elde edilen 1992-1994-1996 yıllarına ait toplam 282 veri) ait verileri analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda; denetim komitesinin daha çok finansal uzmanlığı olan bağımsız üyeler tarafından oluşturulan ve aktif bir şekilde işleyen şirketlerde kazanç yönetiminin gerçekleşme olasılığının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Denetim komitesinin yapısının, toplantı sıklığının ve üyelerinin uzmanlığının kazanç yönetiminin seviyesini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Dezoort vd. (2002), denetim komitesi konusuna odaklanan seçilmiş akademik çalışmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda denetim komitesinin etkinliğini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada denetim komitesinin etkinliğini dört temel bileşene bağlı olarak değerlendirmişlerdir. Bu bileşenler; denetim komitesinin yapısı (komite üyelerinin bağımsızlığı ve uzmanlığı), otoritesi (denetim komitesinin yetki ve sorumluluklarının çeşitli ve geniş olması), kaynakları (iç ve dış denetçilerden gelen desteğin önemi) ve özenidir (denetim komitesinin yıllık toplantı sayısı). Tüm bileşenlerin denetim komitesinin etkinliğini sağlamada hayati önem taşıdığı tespit edilmiştir.

Klein (2002), denetim komitesinin özelliklerinin kazanç yönetimi ile ilişkili olup olmadığını incelemek amacıyla Standard & Poor's 500 Endeksi'nde işlem gören şirketler (346 şirketten elde edilen 1992-1993 yıllarına ait toplam 692 veri) üzerinde gerçekleştirdiği çalışma sonucunda; denetim komitesinin bağımsızlığı ile anormal tahakkuklar arasında negatif bir ilişki olduğunu saptamıştır. Denetim komitesinin bağımsızlığının azalması ile birlikte anormal tahakkuklarda artış, bağımsızlığın artması ile birlikte ise anormal tahakkuklarda düşüş gözlenmiştir.

Dezoort (1998), tecrübenin denetim komitesi üyelerinin gözetim yargılarını etkileyip etkilemediğini incelemek amacıyla denetim komitesi üyeleri (87 kişi) ve bağımsız denetçiler (34 kişi) ile yaptığı görüşme sonucunda; tecrübenin, denetim komitesi üyelerinin iç kontrol değerlendirmelerinde önemli bir farklılık oluşturduğunu tespit edilmiştir. Tecrübeli üyelerin tecrübesiz üyelere göre daha tutarlı kararlar verdikleri, daha fazla teknik bilgiye sahip oldukları ve daha uyumlu çalıştıkları ortaya çıkmıştır.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde denetim komitesinin etkinliğinin; komite üyelerinin bağımsızlığı, tecrübesi ve finansal konulardaki uzmanlığı, komitenin görev ve sorumluluklarının yazılı bir yönetmelikle belirlenmesi, komite üyelerinin eğitilmesi, komitenin büyüklüğü, toplantı sayısı, toplantı süresi gibi çeşitli değişkenlere bağlı olarak tespit edilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Denetim Komitesinin Finansal Raporlama, İç Denetim ve Dış Denetim Üzerindeki Etkisini İnceleyen Çalışmalar

Alzeban & Sawan (2015), denetim komitesi özelliklerinin iç denetim önerilerinin uygulanması üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla İngiltere borsasında (London Stock Exchange) işlem gören şirketlerin iç denetçileri (188 kişi) ile yaptıkları anket sonucunda; denetim komitesindeki bağımsız üye sayısı, denetim komitesi üyelerinin muhasebe ve denetimle ilgili bilgi seviyesi ve denetim komitesi ile iç denetçiler arasındaki görüşme sıklığı özelliklerinin iç denetim önerilerinin uygulanmasında etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Samaha vd. (2015), denetim komitesi özelliklerinin gönüllü açıklama üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla çeşitli muhasebe ve finans dergilerinde yayımlanan toplam 64 adet makaleden elde edilen verileri kullanarak yaptıkları çalışma sonucunda; denetim komitesi özellikleri (denetim komitesinin varlığı, komitedeki bağımsız üyelerin yüzdesi ve komite büyüklüğü) ile gönüllü açıklama arasında olumlu bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Akbulut (2010), denetim komitesinin bağımsız denetime olan katkısını belirlemek amacıyla bağımsız denetçilere (92 kişi) yaptığı anket sonucunda denetim komitesinin; işletmede iç kontrol sisteminin tesis edilmesini ve sağlıklı işlenmesini sağladığını, yönetim kurulu, iç denetçi ve bağımsız denetçi arasında köprü görevi gördüğünü, bağımsız denetçinin bağımsızlığını güçlendirdiğini, bağımsız denetimin etkinliğini artırdığını ve işletmeyi riskler karşısında uyardığını belirlemiştir.

Suwaidan & Qasim (2010), dış denetçilerin iç denetçilere olan bağımlılıklarını etkileyecek faktörleri belirlemek amacıyla bağımsız denetçiler (69 kişi) ile yaptıkları anket sonucunda; dış denetçilerin iç denetçilere güvenmelerini sağlayan en önemli üç faktörün sırasıyla, iç denetçilerin tarafsızlıkları (4,35), yeterlilikleri (4,18) ve çalışma performansları (4,15) olduğu tespit edilmiştir. "Denetim komitesinin varlığı ve iç denetçiler tarafından

komiteye erişim kolaylığı” iç denetçilerin tarafsızlıklarının değerlendirilmesinde kullanılan ifadeler arasında yer almıştır.

Sevim & Eliuz (2007), denetim komitesinin iç denetimin etkinliği üzerindeki rolünü araştırmak amacıyla Borsa İstanbul 100 Endeksi’nde işlem gören şirketlerin (35 şirket) yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcıları, iç denetçileri ile yaptıkları anket sonucunda; denetim komitesinin, şirketlerde iç denetimin etkinliğini kısmen sağladığını tespit etmişlerdir. Faaliyet süresi ve halka açıklık oranı ile denetim komitesinin iç denetimin etkinliğini sağlama düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca denetim komitesinin bütçe hedeflerini tutturma düzeyinin sektörlere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Goodwin vd. (2006), denetim komitesinin varlığı ve özellikleri ile dış denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Avustralya borsasında (Australian Stock Exchange) işlem gören şirketlerden (401 şirket) anket ve faaliyet raporlarında sunulan bilgiler ışığında elde edilen veriler sonucunda; denetim komitesinin varlığı ve toplantı sıklığı ile yüksek denetim ücretleri arasında ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun sebebi ise aktif denetim komitesine sahip şirketlerin daha kaliteli bir denetim talep ettikleri ve denetim kalitesi arttıkça da denetim ücretlerinin arttığı şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca komite üyelerinin bağımsızlığının ve uzmanlığının denetim ücreti ile önemli ölçüde ilişkili olmadığı saptanmıştır.

Goodwin (2003), denetim komitesi ile iç denetim fonksiyonu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla iç denetçiler (109 kişi) ile yaptığı anket sonucunda; denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı ve muhasebe konusundaki tecrübelerinin, denetim komitesi ile iç denetim arasındaki ilişkileri tamamlayıcı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir.

Abbott vd. (2000), denetim komitesi faaliyetlerinin ve bağımsızlığının kurumsal hile üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla 1980-1996 yılları arasında SEC tarafından hile veya yanıltıcı muhasebe uygulamaları yaptığı tasdik edilmiş olan toplam 78 şirket üzerinde yapmış oldukları inceleme sonucunda; bağımsız üyelerden oluşan ve yılda en az iki defa toplantı yapan denetim komitesine sahip olan şirketlerde hileli veya yanıltıcı raporlama yapılma olasılığının düşük olduğunu saptamışlardır.

Scarborough vd. (1998), denetim komitesinin yapısı ile komitenin iç denetimle etkileşimi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Kanada’da faaliyet gösteren İmalat Sanayi şirketlerinin iç denetçileri (72 şirket) ile yaptıkları anket sonucunda; bağımsız üyelerden oluşan denetim komitelerinin iç denetimle etkileşim halinde olma olasılığının (denetim komitesi ile iç denetçi arasında yapılan görüşmelerin sıklığı ve iç denetim programı/iç denetim sonuçlarını gözden geçirmek açısından) en az bir bağımlı üyesi olan komitelere göre daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

McMullen & Raghunandan (1996), şirketlerin finansal raporlama sorunlarından kurtulmalarına yardımcı olacak faktörleri belirlemek amacıyla finansal raporlamada sorun yaşayan 51 şirket ve finansal raporlama sorunu olmayan 77 şirketin kamuya açıkladığı bilgilerden elde ettikleri sonuçlara göre; finansal raporlamada sorun yaşayan şirketlerin %67’sinin bağımsız üyelerden oluşan denetim komitesine sahip olduğu, %6’sının denetim komitesinde yer alan üyelerden en az birinin Mali Müşavir olduğu ve %24’ünde denetim komitesinin düzenli olarak bir yılda üç veya daha fazla toplantı yaptığı saptanmıştır. Finansal raporlama sorunu olmayan şirketlerde bu yüzdeler sırasıyla %86, %25 ve %40 olarak bulunmuştur.

Knapp (1987), denetim komitelerinin denetimle ilgili anlaşmazlıklarda yönetimden ziyade dış denetçileri destekleme olasılığını etkileyebilecek faktörleri araştırmak amacıyla denetim komitesi üyelerinden (179 kişi) elde ettiği bilgiler doğrultusunda, denetim anlaşmazlıkları yaşandığında denetim komitesi üyelerinin yönetim yerine dış denetçileri destekleme eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Çalışma sonucunda, anlaşmazlığın konusu standartlarda objektif olarak yer almadığında ve şirketin finansal durumu iyi olduğunda komite üyelerinin dış denetçiyi destekleme olasılığının düştüğü saptanmıştır. Dış denetçinin sekiz büyük denetim firmasından biri olması durumunda ise denetim komitesinin denetçiyi destekleme eğiliminin arttığı belirlenmiştir.

4. Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde faaliyet gösteren denetim komitelerinin yapı ve nitelik, işlem ve süreçler, iç kontroller ve finansal raporlama sürecinin gözetimi ve iç denetimin gözetimi açısından performansını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda sigorta şirketlerinde görev yapan yöneticilerin denetim komitelerinin performansına ilişkin bakış açıları değerlendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın kapsamını, Temmuz 2017 itibarıyla hisse senetleri borsada işlem gören toplam yedi sigorta şirketi oluşturmaktadır. Aksigorta A.Ş., Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi, Anadolu Hayat Emeklilik A.Ş.,

Avivasa Emeklilik ve Hayat A.Ş., Güneş Sigorta A.Ş., Halk Sigorta A.Ş. ve Ray Sigorta A.Ş. söz konusu şirketlerin ünvanlarıdır.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu Deloitte (2015) tarafından denetim komitesinin performansının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. Deloitte tarafından hazırlanan toplam 62 sorudan konu ile ilgili olan 35 adeti seçilmiştir. 35 sorunun 10'u denetim komitesini yapı ve nitelik açısından değerlendirmeye, 6'sı işlem ve süreçler açısından değerlendirmeye, 12'si iç kontrol ve finansal raporlama sürecinin gözetimi açısından değerlendirmeye, 7'si ise iç denetim fonksiyonlarının gözetimi açısından değerlendirmeye yöneliktir. Anket sorularının cevaplanmasında 5'li likert tipi derecelendirme kullanılmış ve her ifade için kesinlikle katılmıyorum (1) ile kesinlikle katılıyorum (5) arasındaki rakamlar seçenek olarak sunulmuştur.

Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesinde Tablo 1'deki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayılmış, aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer) / 5 = (5 – 4) / 5 = 4/5 = 0,80). Bu hesaplama göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı Tablo 1'de verilmiştir (Kaplanoğlu, 2014: 138).

Tablo 1: 5'li Likert Ölçeğine Göre Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralık	Seçenek	Performans Düzeyi
1,00-1,80	Kesinlikle Katılmıyorum	Çok düşük
1,81-2,60	Katılmıyorum	Düşük
2,61-3,40	Kısmen Katılıyorum	Orta
3,41-4,20	Katılıyorum	Yüksek
4,21-5,00	Kesinlikle Katılıyorum	Çok yüksek

Anket formları sigorta şirketlerinin özellikle denetim komitesi üyeleri ile etkileşim halinde olduğu düşünülen iç denetim, mali işler ve muhasebe birimi yöneticilerine e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. E-posta bilgilerine ulaşılamayan ve ankete geri dönüş yapmayan ilgili kişiler telefon ile aranmış ve birebir görüşme sağlanarak anket formlarını doldurmaları sağlanmıştır. Yöneticilerden bazıları iş yoğunluğunun fazla olması, kamu şirketi çalışanı olması gibi sebeplerle anket doldurmayı reddetmiştir. Sonuç olarak toplam 14 yöneticiden anket sorularına cevap alınmış ve elde edilen veriler SPSS 20.0 programı yardımıyla analiz edilmiştir. Anket sorularını cevaplayan yöneticilerin şirket içindeki pozisyonları; Mali İşler Genel Müdür Yardımcısı (1), Teftiş Kurulu Başkanı/İç Denetim Direktörü (4), İç Kontrol ve Risk Yönetimi Müdürü (1), Mali ve İdari İşler Direktörü (4), Muhasebe Direktörü (4) şeklindedir.

4.3. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, sigorta şirketlerinde görev yapan denetim komiteleri sırasıyla yapı ve nitelik, işlem ve süreçler, iç kontrol ve finansal raporlama sürecinin gözetimi ve iç denetim fonksiyonlarının gözetimi açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirme sonuçları ortalama ve standart sapma değerleri ile aşağıdaki tablolarda sunulmuştur:

Tablo 2: Yapı ve Nitelik Açısından Değerlendirme

İfadeler	Standart Sapma	Ortalama	Değerlendirme
1. Denetim komitesi üyeleri, yönetimden bağımsız kişilerden oluşur.	0,61	4,71	Kesinlikle Katılıyorum
2. Denetim komitesi üyeleri, denetim komitesi yönetmeliğinde belirtilen hedeflere ulaşmak için finansal bilgi de dahil olmak üzere uygun niteliklere sahiptir.	0,46	4,71	Kesinlikle Katılıyorum
3. Denetim komitesi doğruluk, güvenilirlik, dürüstlük, aktif katılım, çatışmayı yapıcı bir şekilde ele alma yeteneği, bireylerle güçlü ilişki kurma becerisi ve sorunları proaktif bir şekilde ele alma isteği gösterir.	0,49	4,64	Kesinlikle Katılıyorum
4. Denetim komitesi, uygun sektörel bilgi birikimine ve tecrübeye sahiptir.	0,64	4,57	Kesinlikle Katılıyorum
5. Denetim komitesi üyeleri, tüm bağımsızlık gereklerini yerine getirir.	0,46	4,71	Kesinlikle Katılıyorum
6. Denetim komitesi üyeleri muhasebe, raporlama, düzenleme, denetim ve sektör sorunları ile ilgili konularda birikimlerini geliştirmek için sürekli eğitim programına katılır.	1,45	3,50	Katılıyorum
7. Denetim komitesi, kurumsal yönetim düzenlemelerine ve ilkelerine uyumu kontrol eder.	0,46	4,71	Kesinlikle Katılıyorum
8. Denetim komitesi, sorumluluklarının yeterli şekilde tanımlanıp tanımlanmadığını belirlemek için denetim	0,89	4,21	Kesinlikle Katılıyorum

komitesi yönetmeliğini her yıl gözden geçirir ve önerdiği değişiklikleri yönetim kurulunun onayına sunar.			
9. Yeni denetim komitesi üyeleri, şirketteki sorumlulukları ve şirketin finansal raporlama ve muhasebe uygulamaları konusunda eğitilmek için bir oryantasyon programına katılır.	1,48	3,71	Katılıyorum
10. Denetim komitesi başkanı, etkili bir liderdir.	0,65	4,50	Kesinlikle Katılıyorum

Denetim komitelerinin yapı ve nitelik açısından değerlendirme sonuçlarının yer aldığı Tablo 2'deki bilgilere göre; hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde yönetim kurulları tarafından denetim komitesi üye seçimlerinin çok iyi yapıldığı ve denetim komitelerinin doğru yapılandırıldığı ifade edilebilir. Özellikle denetim komitesinin etkinliğini artırmak için ABD'de 1999 yılında Blue Ribbon Komitesi tarafından yayımlanan raporda yer alan öneriler doğrultusunda (Smith, 2006:243) komite üyelerinin bağımsızlığı, finansal konularda uzmanlığı, görev ve sorumluluklarının belirtildiği yazılı bir yönetmeliğe sahip olmaları ve bu yönetmeliğin her yıl gözden geçirilmesi hususlarını sigorta şirketlerinin yerine getirdiği görülmektedir. Anketi cevaplayan şirket yöneticilerinin, denetim komitesi üyelerinin sürekli eğitim programına katılmalarına ve komiteye yeni atanan üyelerin oryantasyon programına tabi tutulmalarına yönelik ifadelerle katılma düzeylerinin diğer ifadelerle göre daha düşük olması dikkat çekicidir. Genel olarak değerlendirildiğinde, sigorta şirketlerinde denetim komitelerinin yapı ve nitelik açısından uygun özelliklere sahip oldukları ileri sürülebilir. Denetim komitelerinin işlem ve süreçler açısından performans değerlendirme sonuçları aşağıdaki Tablo 3'de yer almaktadır:

Tablo 3: İşlem ve Süreçler Açısından Değerlendirme

İfadeler	Standart Sapma	Ortalama	Değerlendirme
11. Toplantılar denetim komitesinin görevlerini yerine getirmesine yetecek sıklıkta ve en azından üç ayda bir yapılır.	0,42	4,78	Kesinlikle Katılıyorum
12. Denetim komitesi toplantıları uygun sürede gerçekleştirilir.	0,42	4,78	Kesinlikle Katılıyorum
13. Denetim komitesi üyeleri toplantılara iyi hazırlanmış olarak gelir.	0,42	4,78	Kesinlikle Katılıyorum
14. Denetim komitesi ve ilgili taraflar arasındaki iletişim düzeyi uygundur. Denetim komitesi başkanı; komiteyi, yönetim kurulu üyelerini, yöneticileri, iç denetçileri ve bağımsız denetçileri toplantı gündemi ile ilgili veri sağlamaları konusunda destekler.	0,51	4,42	Kesinlikle Katılıyorum
15. Denetim komitesi toplantıları etkili bir şekilde yürütülür.	0,51	4,57	Kesinlikle Katılıyorum
16. Denetim komitesi toplantıları düzenli olarak yöneticiler, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ile ayrı ayrı özel oturumlarda gerçekleştirilir.	0,42	4,78	Kesinlikle Katılıyorum

SPK tarafından alt sınırı belirlenen denetim komitesi toplantı sıklığı, komitenin etkinliğini belirleyen faktörler arasında kabul edilmektedir. SPK'nın Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliği'ne göre, denetimden sorumlu komitelerin; en az üç ayda bir olmak üzere yılda en az dört kere toplanması ve toplantı sonuçlarının tutanağa bağlanarak yönetim kuruluna sunulması gerekmektedir (Md. 25/8). Denetim komitesi toplantılarının yıl içinde gerçekleştirilme sayısı kadar, toplantıların genel işleyişi de büyük önem taşımaktadır. Toplantı sıklığı, toplantı süresi, komite üyelerinin toplantılar öncesi yaptıkları hazırlıklar, toplantıların gündemi, toplantıların etkili bir şekilde yürütülmesi ve toplantıların düzenli olarak yöneticiler, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ile ayrı ayrı özel oturumlarda gerçekleştirilmesi gibi işlem ve süreçler, denetim komitesinin performansını göstermektedir. Tablo 3'de yer alan anket sonuçlarına göre, sigorta şirketlerinde görev yapan denetim komitelerinin işlem ve süreçler açısından performansları oldukça iyi düzeydedir.

Tablo 4: İç Kontrol ve Finansal Raporlama Sürecinin Gözetimi Açısından Değerlendirme

İfadeler	Standart Sapma	Ortalama	Değerlendirme
17. Denetim komitesi, kamuya yapılan açıklamaların şeffaflığı da dahil olmak üzere finansal muhasebe ve raporlamanın uygunluğunu ve niteliğini değerlendirir.	0,46	4,71	Kesinlikle Katılıyorum
18. Denetim komitesi, şirketin önemli muhasebe politikalarını gözden geçirir.	0,36	4,85	Kesinlikle Katılıyorum
19. Denetim komitesi, ilgili taraf işlemlerini tanımlamak ve açıklamak için yönetim tarafından kullanılan süreci iyi bilir ve onaylar.	1,05	4,21	Kesinlikle Katılıyorum

20. Denetim komitesi, organizasyonun dış finansal raporlamasını ve finansal raporlama üzerindeki iç kontrolü gözetir.	0,75	4,50	Kesinlikle Katılıyorum
21. Denetim komitesi, yönetim kurulu başkanı ve mali işler direktörü (CFO) tarafından finansal tabloların onaylanmasına ilişkin süreci inceler.	0,42	4,78	Kesinlikle Katılıyorum
22. Denetim komitesi, yönetimden organizasyonun iç kontrol sistemini değerlendirme sürecini incelemek ve anlamak için yeterli bilgi alır, ayrıca yönetimin iç kontrol sistemi değerlendirmesi kapsamında yaptığı iç kontrol testlerinin uygun olduğuna inanır.	1,15	4,35	Kesinlikle Katılıyorum
23. Denetim komitesi, iç kontrol sorunları veya hile tespit sürecini değerlendirmek için yönetim, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler tarafından yapılan iç kontrol testini bilir ve bunlara uygun bir değerlendirme yapar. Tespit edilen önemli eksiklikler veya zayıflıklar denetim komitesi tarafından ele alınır, gözden geçirilir ve izlenir.	0,75	4,50	Kesinlikle Katılıyorum
24. Denetim komitesi, şirketin muhasebe ve finans çalışanlarının deneyim ve yeterliliği konusunda bağımsız denetçileri, iç denetçileri ve yönetimi soruşturur.	0,96	4,00	Katılıyorum
25. Denetim komitesi, bağımsız denetçiler ve iç denetçiler tarafından yönetime yazılan tavsiye mektubunu gözden geçirir ve tüm önemli konuların ele alınıp alınmadığını tespit etmek için süreci izler.	0,74	4,64	Kesinlikle Katılıyorum
26. Denetim komitesi, özellikle iç kontrollerle ilgili denetçilerden tekrar eden eleştiriler geldiğinde yönetimin harekete geçip geçmediğini denetler.	0,99	4,28	Kesinlikle Katılıyorum
27. Denetimden kaynaklanan finansal tablolardaki düzeltmeler, denetim komitesi tarafından gözden geçirilir.	0,61	4,71	Kesinlikle Katılıyorum
28. Yönetim, muhasebe ve denetimle ilgili bir konuda görüşe ihtiyaç duyduğunda denetim komitesine danışır.	0,63	4,35	Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 4’de iç kontrol ve finansal raporlama süreci üzerinde gözetim sorumluluğu bulunan denetim komitelerinin bu sorumlulukları kapsamında performanslarının değerlendirme sonuçları yer almaktadır. Sigorta şirketlerinde görev yapan yöneticilere göre, denetim komitelerinin iç kontrol ve finansal raporlama süreci kapsamında gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin performansları çok yüksek düzeydedir. Yöneticilerin, “kesinlikle katılıyorum” cevabı vermediği tek ifade, muhasebe ve finans çalışanlarının deneyim ve yeterliliğinin denetim komitesi tarafından soruşturma durumudur. İç kontrol ve finansal raporlama sürecinin etkinliği açısından özellikle muhasebe ve finans bölümü çalışanlarının bilgi düzeyi ve deneyimi kritik öneme sahip olduğu için denetim komitesi tarafından gerekli soruşturmaların özenle yapılması şirket yararına olacaktır.

Tablo 5: İç Denetim Fonksiyonlarının Gözetimi Açısından Değerlendirme

İfadeler	Standart Sapma	Ortalama	Değerlendirme
29. Denetim komitesi, bağımsız denetçiler ve iç denetçiler arasındaki çalışma koordinasyonunu bilir ve her iki tarafa da beklentilerini açıkça belirtir.	0,93	4,57	Kesinlikle Katılıyorum
30. Denetim komitesi, iç denetim fonksiyonunun yeterliliğini düzenli olarak gözden geçirir.	1,08	4,57	Kesinlikle Katılıyorum
31. Denetim komitesi, seçtiği andan görevi tamamlanmaya kadar iç denetim direktörünün rolünü denetler ve en az yılda bir geribildirim sağlar.	1,08	4,42	Kesinlikle Katılıyorum
32. Denetim komitesi ile birlikte kurulan iç denetim raporlama ağı, yönetim ile ilgili olabilecek önemli sorunların denetim komitesine bildirilmesini sağlar.	1,08	4,42	Kesinlikle Katılıyorum
33. Denetim komitesi iç denetim raporlarını, yönetimin tepkilerini ve gelişime yönelik atılan adımları uygun bir şekilde değerlendirir.	1,08	4,42	Kesinlikle Katılıyorum
34. Denetim komitesi, şirket dışı danışmanlar tarafından sağlanan finansal raporlama ile ilgili diğer profesyonel hizmetleri (örneğin danışmanlık, hukuk, vergi hizmetleri) inceler.	0,63	4,64	Kesinlikle Katılıyorum
35. Denetim komitesi yönetim, iç ve dış denetçiler ile belirli sorunların dürüst bir şekilde tartışılması ile sonuçlanan özel toplantılar yapar.	0,85	4,57	Kesinlikle Katılıyorum

Sigorta şirketi yöneticilerinin denetim komitesinin iç denetim fonksiyonlarının gözetimi açısından performansını değerlendirmeye yönelik ifadelerle verdikleri cevapların ortalama ve standart sapma değerlerinin sunulduğu Tablo 5’deki bilgilere göre, denetim komitesinin iç denetim fonksiyonlarının gözetimine yönelik sorumluluklarını yerine getirme düzeyinin çok yüksek olduğu ifade edilebilir.

Sigorta şirketlerinde yönetim kurulları tarafından oluşturulan denetim komitelerinin iç denetim performanslarının yapı ve nitelik, işlem ve süreçler, iç kontrol ve finansal raporlama sürecinin gözetimi ile iç denetim fonksiyonlarının gözetimi olmak üzere toplam dört açıdan değerlendirildiği bu çalışmaya ait genel ortalamalar aşağıdaki Tablo 6'da özetlenmiştir:

Tablo 6: Denetim Komitesinin İç Denetim Performansına İlişkin Değerlendirme

Performans Değerlendirme Kriterleri	Ortalama
Yapı ve Nitelik Açısından (10 soru)	4,39
İşlem ve Süreçler Açısından (6 soru)	4,68
İç Kontrol ve Finansal Raporlama Sürecinin Gözetimi Açısından (12 soru)	4,49
İç Denetim Fonksiyonlarının Gözetimi Açısından (7 soru)	4,51
Genel Ortalama (35 soru)	4,50

Tablo 6'da yer alan bilgilere göre, hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde oluşturulan denetim komitelerinin genel olarak iç denetim performansları beklenen ve istenen düzeye çok yakındır. Sigorta şirketlerinde görev yapan yöneticilerin anket formunda yer alan toplam 35 soruya verdikleri cevapların ortalaması (4,50), mevcut denetim komitelerinin uygun niteliklere sahip üyelerden oluştuğunu ve komite üyelerinin şirket içindeki sorumluluklarını yerine getirme düzeylerinin çok yüksek olduğunu göstermektedir.

5. Sonuç

Şirketlerin iç denetim ve dış denetim (bağımsız denetim) kapsamında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin gözetim sorumluluğunu üstlenen ve finansal raporlamanın kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde yapılmasına katkı sağlayan denetim komiteleri, şirketlerin sürekliliği açısından büyük öneme sahiptir. İhtiyaçlar neticesinde oluşturan denetim komitelerinin, beklentileri karşılayabilmesi için doğru yapılandırılması ve performans düzeyinin yüksek olması gerekmektedir. Aksi takdirde, denetim komitesi oluşturmak hisse senetleri borsada işlem gören şirketler için yasal zorunluluğu yerine getirmenin ötesine geçemeyecek bir uygulama olacaktır.

Denetim komitesinin en az iki üyeden oluşması gerektiği ve en az üç ayda bir olmak üzere yılda en az dört kere toplantı gerçekleştirmesi "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ" ile düzenlenmiştir. Komite üyelerinin tamamının bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmesi ise Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'de yer almaktadır. Bu hususlar dışında, bazı şirketler Denetim Komitesi Yönetmeliği ile denetim komitesinin oluşumuna ilişkin ilave düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenlemeler arasında, denetimden sorumlu komite üyelerinden en az birinin denetim/muhasebe ve finans konusunda en az beş yıllık tecrübeye sahip olmasının tercih edilmesi sayılabilir. Yapılan tüm düzenlemelerin temel amacının denetim komitesinin etkinliğini artırmaya yönelik olduğu açıktır. Literatürde yer alan çalışmalar şirketlerin genellikle denetim komitelerini iki kişiden oluşturma ve yılda en az dört defa toplantı yapma gibi asgari şartları yerine getirme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde mevcut olan denetim komitelerinin iç denetim performans düzeylerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada, denetim komitelerinin performansları; yapı ve nitelik, işlem ve süreçler, iç kontrol ve finansal raporlama sürecinin gözetimi ve iç denetim fonksiyonlarının gözetimi olmak üzere dört farklı açıdan değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışma sonuçlarına göre; hisse senetleri borsada işlem gören toplam yedi sigorta şirketinde faaliyet gösteren denetim komiteleri mevcut durum itibarıyla (hem dört farklı açıdan hem de genel olarak) çok yüksek performans düzeyine sahiptir.

Sigorta şirketlerindeki denetim komitelerinin yapı ve nitelik açısından performans düzeyleri çok yüksek olmasına rağmen, denetim komitesi üyelerinin sürekli eğitim programına katılma ve komiteye yeni atanan üyelerin oryantasyon programına tabi tutulma düzeylerinin diğer ifadelerle göre daha düşük çıkması dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Denetim komitelerinin işlem ve süreçler açısından performans düzeyi diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç kapsamında denetim komitesi tarafından yöneticiler, iç denetçiler ve bağımsız denetçiler ile ayrı ayrı özel otumlarda toplantılar gerçekleştirilme, toplantıların uygun sıklıkta, sürede ve etkili bir şekilde yapıma düzeylerinin çok yüksek olduğu ifade edilebilir.

İç kontrol ve finansal raporlama sürecinin gözetimi açısından denetim komitesinin performans değerlendirme sonuçlarına göre; denetim komitesi tarafından şirketin muhasebe ve finans çalışanlarının deneyim ve yeterlilikleri konusunda soruşturulma düzeyleri diğer ifadelerle göre daha düşüktür.

Denetim komitelerinin performanslarının değerlendirilmesi, komitelerin başarı ve başarısızlıklarını ortaya çıkarmak ve etkinlik düzeylerini belirlemek açısından önemlidir. Denetim komitesinin etkinliğinin artırılabilmesi

ve kurumsal yönetim anlayışı doğrultusunda şirketin şeffaf ve hesap verebilir olması açısından denetim komitesinin performansının düzenli aralıklarla objektif bir şekilde değerlendirilmesinde fayda vardır. Diğer komiteler (riskin erken saptanması komitesi, kurumsal yönetim komitesi, aday gösterme komitesi, ücret komitesi) ile birlikte denetim komitesinin faaliyetlerine ve performansına ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması özellikle hissedarlar açısından önem teşkil eder.

Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ’de hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin yıllık faaliyet raporlarında yönetim kurulu tarafından oluşturulan komitelerin; üyeleri, toplanma sıklığı, çalışma esasları ve komitenin etkinliğine ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesi bilgilerinin sunulması gerekmektedir (Md. 2.3.2/b). Hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinin 2016 yıllık faaliyet raporları incelendiğinde; komite üyeleri, komitenin toplanma sıklığı, faaliyetleri ve çalışma esaslarına ilişkin bilgilerin sunulduğu ancak komitelerin etkinliğine ilişkin gerekli ve yeterli açıklamalar yapılmadığı görülmektedir. Sadece bir şirket, denetim komitesinin çok etkin bir biçimde çalışmakta olduğunu tek cümle ile belirtmiştir. Komitelerin etkinliğinin farklı değişkenler kullanılarak ölçülmesi ve etkinliğe ilişkin değerlendirmenin, performans değerlendirme sonuçlarını da kapsayacak şekilde yapılması faaliyet raporlarında daha objektif bilgi sunmak açısından önemlidir. Bu sebeple hisse senetleri borsada işlem gören tüm şirketlere yılda en az bir defa denetim komitelerinin ve diğer komitelerin performanslarını değerlendirmeleri önerilebilir.

Performans değerlendirme sayesinde, şirketlerde oluşturulan komitelerin etkin çalışıp çalışmadığına ilişkin sağlıklı veriler elde edilebilir ve komitelerin güçlü yönleri pekiştirilip, zayıf yönleri geliştirilebilir. Şirket yönetimleri tarafından, performans düzeyi yeterli olmayan komitelere yönelik birtakım önlemler alınabilir. Özellikle bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinde faaliyet gösteren denetim komitelerinin performans düzeylerinin çok yüksek olmasına rağmen, şirket içinde denetim komitesine yeni atanan üyelere veya mevcut üyelere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi hususunun çok iyi düzeyde olmadığını göstermektedir. Komite üyelerinin finansal raporlama, muhasebe uygulamaları ve denetim ile ilgili konularda bilgi birikimlerini artırıcı programların düzenlenmesi, denetim komitesinin performansına olumlu katkı sağlayacaktır.

Şirketlerin çok hızlı değişen piyasa şartlarında yaşamlarını sürdürebilmeleri ve hedeflerine ulaşabilmeleri için şirket içindeki oluşturdukları komitelerin görev ve sorumluluklarını yerine getirme düzeylerini kontrol etmeleri ve performans değerlendirme konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları gerektiği düşünülmektedir. Böylece şirketlerin yıllık faaliyet raporlarında komitelerin etkinliğine ilişkin daha ayrıntılı değerlendirme yapımları da mümkün hale gelecektir.

Hisse senetleri borsada işlem gören sigorta şirketlerinin araştırmaya dahil edilmesi, bu şirketlerde oluşturulan denetim komitelerinin sadece iç denetim performans düzeyini belirlemeye yönelik olması ve sonuçların şirket yöneticilerinin görüşlerini yansıtmaması çalışmanın en önemli kısıtları olarak görülmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, Borsa İstanbul’da diğer sektörlerde faaliyet gösteren denetim komitelerinin dış denetim performanslarının da değerlendirmeye alınacak şekilde araştırma kapsamının genişletilmesinin literatüre önemli katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Kaynakça

- Abbott, L. J., Park, Y., & Parker, S. (2000). The effects of audit committee activity and independence on corporate fraud. *Managerial Finance*, 26 (11), 55-67.
- Akbulut, H. (2010). *Muhasebe denetiminin etkinliğini sağlamada denetim komitesinin rolü: bağımsız denetim firmalarına yönelik bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alagöz, A. (2008). İşletmelerde iç kontrol sisteminin önemi ve denetim komiteleri ile iç denetim birimi ilişkisinin hata ve hilelerin önlenmesindeki rolü. *Güncel İşletmecilik Konuları*, 111.
- Alzeban, A., & Sawan, N. (2015). Taxation the impact of audit committee characteristics on the implementation of internal audit recommendations. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 24, 61-71.
- Australian National Audit Office (2011). *Public sector audit committees better practice guide*. No: 0642812098, Australian.
- Bradbury, M. E., Mak, Y.T., & Tan, S. M. (2006). Board characteristics, audit committee characteristics and abnormal accruals. *Pacific Accounting Review*, 18 (2), 51.
- Collier, P., & Zaman, M. (2005). Convergence in european corporate governance: The audit committee concept. *Corporate Governance: An International Review*, 13 (6), 756.
- Çatıkkaş, Ö., Okur, M., & Balkan, İ. (2012). *Bankalarda denetim komitesi uygulaması*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 287.

- Deloitte & Capital. (2009). Modern dünyaya ayak uyduran yönetim kurulları: yönetim kurulu araştırması. Erişim Tarihi: 10.08.2017, http://www.denetimnet.net/UserFiles/Documents/DenetcininNotDefteri/Turkey-tr_ceo_YonetimKuruluanketi_230209.pdf
- Deloitte. (2015). *Audit committee performance evaluation*. Erişim Tarihi: 01.08.2017, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ch/Documents/audit/ch-en-audit-committee-performance-evaluation.pdf>
- Dezort, F. T. (1998). An analysis of experience effects on audit committee members' oversight judgments. *Accounting, Organizations and Society*, 23 (1), 1-21.
- Dezort, F. T., Hermanson, D. R., Archambeault, D. S., & Reed, S. A. (2002). Audit committee effectiveness: A synthesis of the empirical audit committee literature. *Journal of Accounting Literature*, 21, 38-75.
- Ergin, H., Sevim, Ş., & Eliuz, A. (2008). Kurumsal yönetimin ögesi olarak denetim komitesinin etkinliği ve İMKB'ye kayıtlı şirketlerde bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 1-21.
- Goodwin, J. (2003). The relationship between the audit committee and the internal audit function: Evidence from Australia and New Zealand. *International Journal of Auditing*, 7, 263-278.
- Goodwin-Stewart, J., & Kent, P. (2006). Relation between external audit fees, audit committee characteristics and internal audit. *Accounting and Finance*, 46, 387-404.
- İSMMMO. (2015). *İç Denetime Genel Bir Bakış*. Erişim Tarihi: 05.07.2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/YAYINLAR/kitaplar/ic_denetim_2015.pdf
- Kaplanoğlu, E. (2014). Mesleki stresin temel nedenleri ve muhtemel sonuçları: Manisa ilindeki SMMM'ler üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 64, 138.
- Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*, 33, 375-400.
- Knapp, M. C. (1987). An empirical study of audit committee support for auditors involved in technical disputes with client management. *The Accounting Review*, 62 (3), 578-588.
- Lin, J. W., Li, J. F., & Yang, J. S. (2006). The effect of audit committee performance on earnings quality. *Managerial Auditing Journal*, 21(9), 921-933.
- McMullen, D. A., & Raghunandan, K. (1996). Enhancing audit committee effectiveness. *Journal of Accountancy*, 182 (2), 79-81.
- Nuhoğlu, N. İ., & Armağan, O. (2013). The status of audit committees: A comparative study of U.S.A., E.U. and Turkey. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 15 (1), 75.
- Özdoğan, B., Ata, F. İ., & Mollaoğulları B. F. (2015). Yasal düzenlemeler ve uygulamalar perspektifinden denetim komitelerinin yapısı: BİST 100'de bir araştırma. 1. Uluslararası Ekonomi ve İşletme Kongresi Bildiri Kitabı, 10-14 Haziran 2015, Gostivar/Makedonya, 681-696.
- Samaha, K., Khlif, H., & Hussainey, K. (2015). The impact of board and audit committee characteristics on voluntary disclosure: A meta-analysis. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 24, 13-28.
- Scarbrough, D. P., Rama, D. V., & Raghunandan, K. (1998). Audit committee composition and interaction with internal auditing: Canadian evidence. *Accounting Horizons*, 12 (1), 51-62.
- Sevim, Ş., & Eliuz, A. (2007). Denetim komitelerinin iç denetimin etkinliği üzerindeki rolleri ve İMKB'de bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 36, 60-70.
- Smith, L. M. (2006). Audit committee effectiveness: Did the Blue Ribbon committee recommendations make a difference? *Int. J. Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 3 (2), 243.
- Suwaidan, M. S., & Qasim, A. (2010). External auditors' reliance on internal auditors and its impact on audit fees: an empirical investigation. *Managerial Auditing Journal*, 25 (6), 509-525.
- Terzi, S., Kıymetli Şen, İ., & Solak, B. (2014). Kurumsal yönetim uygulamalarının denetim kalitesine etkisi: Borsa İstanbul'da ampirik bir araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10 (23), 191-206.
- TÜSİAD. (2012). *Uygulama örnekleri ile birlikte A'dan Z'ye denetim komiteleri*. No: TÜSİAD-T/2012-06/527, İstanbul.

- Uzay, Ş. (2003). İşletmelerde denetimin etkinliğini sağlamada denetim komitesinin rolü ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 77.
- Uyar, S. (2004). *Denetim komitesi ve Türkiye uygulaması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, A. K. (2006). *Yönetim kurulu denetim komitesi uygulamaları: İMKB’de işlem gören reel sektör şirketlerinde yönetim kurulu denetim komitesinin varlığını etkileyen faktörler ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, A. K. (2008). Kurumsal yönetim ve itibarın sigortası: denetim komitesi. *İç Denetim Dergisi*, 21, 40.
- Uzun, A. K. (2009, Ekim). *Küresel riskler ve denetim*. 9. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, İstanbul.
- Xie, B., Davidson, W. N., & DaDalt, P. J. (2003). Earnings management and corporate governance: The role of the board and the audit committee. *Journal of Corporate Finance*, 9, 295-316.
- Yakar, S. (2015). Denetim kalitesinde denetim komitesinin etkinliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (54), 253.
- Zhang, Y., Zhou, J., & Zhou, N. (2007). Audit committee quality, auditor independence and internal control weaknesses. *Journal of Accounting and Public Policy*, 26, 300-327.